

Asia: VN/34874/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seuranta koskevasta muutosehdotuksesta (10 §)

Yhtenä esitysluonnoksen tavoitteena on tehostaa kuntien varautumista ja yhdenmukaistaa sen tasoa koko maassa. Ehdotetun säännöksen mukaan valtiovarainministeriö vastaisi kuntien toiminnan ja talouden varautumisen ohjauksesta siltä osin kuin se ei kuuluisi muun ministeriön toimialaan. Lisäksi ehdotettavan säännöksen perusteella kunnan tulisi konserniohjeeseen otettavilla määräyksillä varmistaa, että konserniin kuuluvissa tytäryhteisöissä varauduttaisiin riittäväällä tavalla normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Nuorisoala ry pitää tärkeänä, että nuoria ei nähdä vain varautumistoimien kohteena vaan aktiivisina toimijoina varautumisessa ja yhteiskunnan resilienssin rakentamisessa. Siksi valmiussuunnittelussa ja -suunnitelmissa nuoret on välttämätöntä huomioida erityisenä väestöryhmänä, jolla on omat erityiset tarpeet. Nuorten arjen jatkuminen tulee turvata kaikenlaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa mahdollisimman pienin häiriöin, minkä lisäksi nuorten tulee saada vaikuttaa ja osallistua kriisitilannetta koskevaan päätöksentekoon nuorille saavutettavin keinoin.

Näkemyksenne vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskevasta muutosehdotuksista (26-28 §)

Kuntalain muutoksen yhtenä tavoitteena on vahvistaa nuorisovaltuustojen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti. Edellisestä nuorisovaltuustoja koskevasta lakimuutoksesta on kulunut jo 10 vuotta ja nykyinen kirjaus nuorisovaltuustojen aloiteoikeudesta on osoittautunut liian tulkinnanvaraiseksi. Tervehdimme siksi ilolla pyrkimystä lisätä nuorten osallisuutta, kuulluksi tulemistä ja alueellista yhdenvertaisuutta.

Nuorisoala ry on kuitenkin erittäin huolissaan, että ehdotetut muutokset johtavat päinvastaiseen tilanteeseen, jossa nuorisovaltuustojen asema jopa heikkenee.

Esityksen mukaan "pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan nuorisovaltuuston aloiteoikeuteen sovelletaan mitä kuntalain 23 §:ssä säädetään aloiteoikeudesta". Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nuorisovaltuustoilla on sama kuntalalaisaloiteoikeus kuin kenellä tahansa kuntalaisella. Kuten esityksen nykytilaa koskevassa arvioissa todetaan, on nuorisovaltuustoilla jo nykyisellään mahdollisuus tehdä kuntalaisaloitteita. Esitys ei siis tuo tosiasiallisesti mitään uutta eikä paranna nuorisovaltuustojen asemaa.

Osa kunnista on myöntänyt nuorisovaltuustoilleen vanhan lain puitteissa suoran aloiteoikeuden. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että "hallintosäännössä voitaisiin jatkossakin myöntää nuorisovaltuustolle esimerkiksi oikeus tehdä aloitteita suoraan kunnanvaltuustolle." Koska tätä ei kuitenkaan ole kirjattu itse lakitekstiin, katsoo Nuorisoala ry, että ehdotettu lakimuutos tuo mukanaan riskin, että suorasta aloiteoikeudesta luovutaan tai sen saaminen vaikeutuu jatkossa.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton (Nuva ry) mukaan nuorisovaltuustot ovat itse halunneet suoraa aloiteoikeutta ja yli puolet on sen saavuttanut. Suora aloiteoikeus (valtuustoaloite) nähdään huomattavasti tehokkaampana vaikuttamiskeinona kuin kuntalaisaloite, jonka käsittely kunnissa vaihtelee suuresti. Niitä saatetaan käsitellä harvoin tai tuoda ainoastaan tiedoksi. Siksi myös Nuorisoala ry katsoo perustelluksi kirjata suoran aloiteoikeuden lakiin. Tämä takaisi nuorisovaltuustojen yhdenvertaisen aseman kaikissa Suomen kunnissa.

Nuorisobarometrin mukaan suomalaisnuorten kiinnostus politiikkaan on kasvanut huomattavasti viimeisen 30 vuoden aikana. Tämä on näkynyt kasvuna myös vaaleissa mutta huolta herättävät sekä alueellinen eriytyminen että eriytyminen sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Kevään 2025 kuntavaaleissa ero 20-24-vuotiaiden naisten ja miesten välillä oli 12,6 prosenttiyksikköä. Aluevaaleissa suurin alueellinen ero oli 21-vuotiaiden miesten joukossa: Pohjois-Savossa äänesti 13,5 prosenttia ja Pirkanmaalla 31,3 prosenttia. Vaikka äänestysaktiivisuus on kasvussa, jäävät nuoremmat sukupolvet selvästi jälkeen vanhemmista, jotka äänestävät aktiivisesti läpi elämänsä. Nuoret ovat myös aliedustettuna päätöksenteossa niin vaikutusmahdollisuuksiensa puolesta kuin äänestäjinä ja päättäjinäkin.

Nuorisoala ry katsoo, että demokratiakasvatus on keskeinen keino vahvistaa nuorten osallisuutta ja kansalaispätevyyttä. Nuorisovaltuustot ovat yksi keskeinen paikka harjoitella demokratiaa ja kasvattaa kiinnostusta yhteisten asioiden hoitamiseen. Alle 18-vuotiailla ei myöskään ole äänioikeutta tai vaalikelpoisuutta ja siten mahdollisuutta äänestää oman ikäryhmänsä edustajaa valtuustoon. Tätä vasten on ensiarvoisen tärkeää, että nuorisovaltuusto lakisääteisenä vaikuttamistoimielimenä on vahva ja sen asema yksiselitteinen. Ei riitä, että nuoria vain kuullaan, jos heitä ei aidosti kuunnella.

Lisäksi huomautamme, että nuorisovaltuustoja on tuettava myös niiden nuorten kuulemisessa, jotka eivät valtuustoon kuulu.

Näkemyksenne konserniohjetta koskevasta muutosehdotuksesta (47 §)

-

Näkemyksenne kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevista muutosehdotuksista (112 ja 115 §)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista

Esitysluonnoksen vaikutusarvioinnin mukaan esityksen "arvioidaan vahvistavan kunnan nuorisovaltuuston, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, koska niille kuuluva aloiteoikeus kirjattaisiin selkeästi lakiin. Sääntelyn täsmentäminen voisi lisätä tietoisuutta vaikuttamistoimielinten aloiteoikeudesta ja siten jossain määrin lisätä kunnissa tehtävien aloitteiden määrää. Tämän seurauksena esitys voi välillisesti lisätä aloitteiden käsittelystä kunnille aiheutuvaa hallinnollista työtä. Koska vaikuttamistoimielimillä on kuitenkin ollut mahdollisuus tehdä kuntalaisaloitteita jo nykyisen lain nojalla, esityksellä ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta kunnissa tehtävien aloitteiden määrään, eikä siten kunnille aiheutuvaan hallinnollisen työn määrään."

Nuorisola ry huomauttaa, että vaikutusarvio aloitteiden lisääntymisestä on ristiriitainen. Toivomme myös, että nuorten osallistumisella nähtäisiin aitoa arvoa, eikä asiaa katsottaisi ainoastaan hallinnollisen työn lisäämisen näkökulmasta.

Arvioitaessa muutoksen vaikutuksia nuoriin, todetaan näin: "Aloitteita valmistellessa nuorisovaltuustoon kuuluvat nuoret voisivat saada myös tärkeää kokemusta kunnan asioihin vaikuttamisesta, kunnan päätöksentekoprosesseista sekä yhteistyöstä aloitteita käsittelevien kunnan viranomaisten kanssa. Lisäksi nuorisovaltuustojen tekemät aloitteet voisivat johtaa kunnissa toimenpiteisiin, jotka parantaisivat laajemminkin siellä asuvien lasten ja nuorten asemaa ja hyvinvointia."

Yhdymme tähän mutta kuten yllä olemme todenneet, ei tämä toteudu parhaalla mahdollisella tavalla kuntalaisaloitteen kautta. Toivommekin, että jatkovalmistelussa vaikutuksiin nuorten todelliseen osallisuuteen paneudutaan tarkemmin, jotta myös hallitusohjelman kirjaus nuorisovaltuustojen aseman vahvistamisesta toteutuu aidosti.

Nuorisola ry myös huomauttaa, että esitysluonnoksessa ei ole tehty lainkaan nuorivaikutusten arviointia varautumiseen liittyvien ehdotettujen säännösten osalta.

Muut huomionne esitysluonnoksesta

-

Timperi Minja
Nuorisoala ry